

**Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПНУ**

**Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Національний університет
«Львівська політехніка»**

**Інститут права, психології та інноваційної освіти,
кафедра педагогіки та інноваційної освіти**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ І
ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В ОСВІТНЬОМУ ТА НАУКОВОМУ
ПРОСТОРИ**

**Збірник тез доповідей за матеріалами
VI Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції**

3 листопада 2023 року

МУКАЧЕВО

УДК 373.2(063)

А 43

Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі: збірник тез доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 3 листопада 2023 р., Мукачево / Ред.кол.: Фенцик О.М. (гол.ред.) та ін. – Мукачево : МДУ, 2023. – 306 с.

**Рекомендовано до поширення в мережі Інтернет
науково-технічною радою Мукачівського державного університету
(протокол №9 від «23» листопада 2023 р.)**

Рецензенти:

Бондар Т.І. – д. пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Фізеші О.Й. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету.

У збірнику вміщено тези доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі». Учасники конференції розкривають проблеми педагогічної освіти та розвитку особистості, використання новітніх технологій та інновацій в освіті, виховання особистості в контексті сучасної освітньої парадигми, особливості психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців до реалізації завдань компетентнісного підходу в освітньому процесі, дидактико-методичного супроводу компетентнісно орієнтованого навчання у початковій школі, сучасного стану та перспективи розвитку дошкільної освіти в Україні, теорії і практики управління освітою, історії педагогіки.

Видання призначено для науковців, викладачів, аспірантів, студентів педагогічних навчальних закладів, працівників системи освіти.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність статистичної та іншої інформації, що надана в рукописах, та залишає за собою право не розділяти поглядів деяких авторів на ті чи інші питання, розглянуті на конференції.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

Редакційна колегія:

Атрощенко Т.О. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету.

Бобирева О.С. – доктор філософії з педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет

Добош Олена Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Іванова Вікторія Вікторівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти, Мукачівський державний університет.

Пинзеник Олена Мафтеївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Фенцик Оксана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Швардак Маріанна Василівна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

<i>Наталія Черепаня, Наталія Чех</i> ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ЕМОЦІЙ ДО ТВАРИН	227
<i>Наталія Черепаня, Валентина Трикоз</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	230
<i>Оксана Шніцер, Мирослава Томашевська</i> ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	232
РОЗДІЛ 8 ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ	
<i>Іванна Биба</i> МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КРИЗОВИХ УМОВАХ	236
<i>Наталія Голуб</i> МЕДІАОСВІТА ТА МЕДІАГРАМОТНІСТЬ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ	239
<i>Ігор Клецул</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	244
<i>Альона Смоляр, Олена Добош</i> ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ КАРТИ В РОБОТІ КЕРІВНИКА ЗДО	248
<i>Вікторія Староста</i> САМООСВІТА ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗДО	251
<i>Марія Фехтел</i> ПОЗИТИВНИЙ ІМІДЖ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ	253
РОЗДІЛ 9 ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ	
<i>Надія Бобуська</i> ПОЧАТКОВІ ШКОЛИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ: ІСТОРІЯ ТА ТРАДИЦІЇ	257
<i>Тетяна Луць</i> ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ США ТА КАНАДИ	261
<i>Октавія Фізеші</i> ТЕНДЕНЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ВЧИТЕЛЬСЬКИХ СЕМІНАРІЯХ ЗАКАРПАТТЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.	266

Список використаних джерел

1. Безух Ю.С. Стан сучасної початкової освіти в США. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2010. №6 (8). С. 87-93.
2. Джеймс В. Історія американської освіти: школа, суспільство і загальний добробут. URL: <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/HistoryAmerEdu.pdf>. Дата звернення: 23.10.2023 р.
3. Реформування і модернізація освітніх систем країн світу ХХІ століття: монографія / за наук. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький, (Київ. обл.): Домбровська Я. М., 2018. 344 с.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручник. К.: Грамота, 2012. 504 с.
5. Хомич О.О. Досвід Канади щодо навчання учнів початкових класів у контексті розбудови нової української школи. *Молодий вчений*. № 8 (72). Серпень. 2019. С. 88-

Октавія Фізеши

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет

ТЕНДЕНЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ВЧИТЕЛЬСЬКИХ СЕМІНАРІЯХ ЗАКАРПАТТЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XX СТ.

На сьогоднішній день, як ніколи, гостро постає питання нормування та стандартизації змісту підготовки майбутніх учителів початкових класів, оскільки саме тоді *«Школа українська буде успішна, якщо до неї прийде успішний учитель. Він – успішний вчитель та фахівець – вирішить дуже багато питань щодо якості викладання, обсягу домашніх завдань, комунікації з дітьми та адміністрацією школи. До дітей має прийти людина-лідер, яка може вести за собою, яка любить свій предмет, яка його фахово викладає»* [1, с. 16]. У системі підготовки вчителів початкових класів чинними є два стандарти вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта за першим (бакалаврським) і третім (освітньо-науковим) рівнями. Поки на стадії обговорення та подальшого затвердження стандарт вищої освіти за другим (магістерським) рівнем, прийняття якого забезпечить наскрізну програму підготовки вчителя початкових класів за всіма освітніми рівнями вищої освіти. Актуальність нашої наукової роботи також підсилюється суперечностями на рівні кадрової професіоналізації,

насамперед між зростаючими вимогами до професійного рівня сучасного вчителя та неповнотою реалізації в його підготовці принципу інтеграції освітньої інноватики та історико-педагогічних надбань; між потребою у контекстно-компетентнісній підготовці вчителя початкової школи та необхідністю врахування її національно-регіонального компоненту.

Ретроспектива підготовки учительських кадрів є предметом наукового аналізу в працях Н. Дем'яненко, О. Дзевєріна, М. Заволоки, І. Кравченко, В. Майбороди та ін. Історія становлення та розвитку педагогічної освіти в Закарпатті репрезентована розвідками В. Гомонная, В. Росула, О. Фізеші, С. Човрій та ін.

Учитель в усі часи виконував важливу суспільну функцію, адже саме завдяки його діяльності не тільки передавався суспільний досвід, але й реалізувалася державна освітня політика. Особливої значущості ця функція набирає в умовах суспільних змін, яких у першій половині ХХ століття на долю закарпатських земель випало чимало. Насамперед, мова йде про державно-територіальне перепідпорядкування закарпатської території до складу Австро-Угорської імперії (до 1919 р.), Чехословацької республіки (1919-1938 рр.), Карпатської України (1939 р.), Угорщини (1939-1944 рр.), Радянської України (з 1945 р.). Кожна держава покладала на шкільного вчителя важливе завдання – формувати особистість громадянина своєї держави.

Разом зі зростанням значущості педагогічної професії зростала необхідність у фаховій підготовці вчителя. У період другої половини ХІХ століття в Закарпатті діяли три вчительські семінарії: Ужгородська греко-католицька чоловіча півце-вчительська семінарія (з 1793 р.), Ужгородська греко-католицька жіноча учительська семінарія (з 1902 р.) та Мукачівська Угорська Королівська державна народошкільна семінарія (з 1914 р.).

Упродовж другої половини ХІХ – на початку ХХ століття зміст підготовки вчителів визначався Законом XXXVIII «Про народну освіту» (1868 р.), яким було визначено основні організаційно-педагогічні умови створення та діяльності вчительських семінарій, а також зміст підготовки вчителів. Навчальні плани

вчительських семінарій передбачали вивчення таких предметів, як: релігія та етика, теорія виховання, методика навчання, географія загальна та вітчизняна, історія загальна та вітчизняна, рідна мова, угорська мова, німецька мова, природничі науки та їх використання у сільському господарстві та на виробництві, економіка, економічна та садова практика, конституція, алгебра та вимірювання, співи та музика (особливо гра на скрипці або фортепіано), красне писання та малювання, фізичне виховання, практика у початкових школах [4, § 88]. Перелік навчальних предметів для жіночих вчительських семінарій доповнювався садівництвом, жіночими роботами, правилами ведення домашнього господарства [4, § 112]. Після завершення теоретичного навчання у семінарії майбутні вчителі зобов'язані були проходити впродовж року переддипломну практику. Задля цього вчительська семінарія, згідно закону, повинна була співпрацювати зі звичайною початковою школою, в якій майбутні вчителі проходили практичну педагогічну підготовку. Тільки по її завершенню та успішного складання іспитів випускник учительської семінарії одержував диплом вчителя початкової школи.

У першій половині ХХ століття за періоду перебування закарпатських земель у складі Чехословацької республіки підготовка вчителів продовжує здійснюватися у вчительських семінаріях, у яких серед важливих трансформацій у змістовому плані став перехід на рідномовне (русинське) навчання з можливістю вивчати чеську та угорську мови, адже потреби шкіл у кваліфікованих учителях стрімко зростали. Задля подолання «кадрового голоду» в учительських семінаріях у цей період з'являється нова – екстернатна форма навчання, організована у жовтні 1931 р. за підтримки «Народовецького учительського товариства в Ужгороді», шкільного відділу Цивільної управи та провідних педагогів. Згідно Статуту курсів для екстернатної форми підготовки вчителів до іспитів зрілості в учительських семінаріях передбачалося створення двох окремих курсів підготовки вчителів-екстернів: однорічних (для осіб, які вже мають вищу освіту або досвід роботи в школі) та дворічних (для осіб, які успішно закінчили чотири класи горожанської школи або гімназії) [3, с. 134]. Навчальним

планом екстернатної підготовки вчителів передбачалося вивчення дисциплін: русинська мова, чеська мова, педагогіка, методика навчання, психологія, математика, фізика, природознавство, хімія, географія, історія, гра на музичному інструменті, спів, креслення, медичні знання, тілесне виховання. Тижневе навантаження складало 26-28 годин.

У період з 1939 по 1944 рр. закарпатські землі перейшли під юрисдикцію Угорщини, відтак система підготовки вчителів у краї мала бути реформована у відповідності до угорської системи професійної підготовки вчителів за дворівневою моделлю: I рівень – ліцей з чотирирічним навчанням, II рівень - академія з дворічним навчанням. Утім реформа не була здійснена через військові дії, а згодом – у 1945 р. всі вчительські семінарії були реорганізовані за радянським взірцем [2, с. 40-46].

У підсумку зазначимо, що важливими тенденціями становлення змісту педагогічної освіти у вчительських семінаріях Закарпаття другої половини XIX – першої половини XX ст. були: уніфікація та стандартизація змісту підготовки вчителів шляхом вироблення єдиних навчальних планів; оптимальне поєднання теоретичних знань з практичною підготовкою; підготовка вчителів до роботи в школах з національними мовами навчання; варіативність форм здобуття педагогічної освіти; розробка дворівневої моделі підготовки вчителів початкових класів тощо.

Список використаних джерел

1. Нова Українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи. К., 2016. 34 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. Дата звернення: 18.10.2023 р.
2. Фізеші О.Й. Діяльність закладів педагогічної освіти Закарпаття (друга половина XX – початок XXI століття). *Рідна школа*. 2023. №1-6. С.40-46.
3. Фізеші О.Й. Початкова школа на Закарпатті (друга половина XIX – початок XXI ст.): монографія. Ужгород. 2015. 528 с.
4. 1868. évi XXXVIII. Törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában. URL: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=5360>. Дата звернення: 19.10.2023 р.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>